

Trots en del kritiska invändningar har Modée satt samman en läsvärd bok som säkert kommer att fylla en lucka både i undervisningen och vara av intresse för den bildade allmänheten.

Stefan Andersson

Robert L. Arrington och Mark Addis (eds.): *Wittgenstein and Philosophy of Religion*. 198 sid. Routledge, London 2001.

Wittgenstein skrev en gång: «Filosofin ställer bara fram allt till beskådande och förklarar eller härleder ingenting. — Då allt ligger i öppen dag, finns det heller ingenting att förklara.» Oavsett om det var Wittgenstein som inte förmådde att lägga sina förklaringar i öppen dager eller om det är andra filosofer som inte kan finna allt till klart beskådande, så har hans filosofi lett till en omfattande litteratur, och mer specifikt till en omfattande litteratur över religiös tro som ett språkspel (trots att han knappast själv förklarade religion på detta sätt). Något förenklat kan väl Wittgenstein sägas hävda dels att meningen hos religiösa uttryck inte är att överföra tankar utan anslutning till ett slags livshållning, och att religiösa trosföreställningar därför är immuna mot falsifiering och verifikation. Ett av de senaste bidragen till betydelsen av dessa uppfattningar om den religiösa språkanvändningen och kunskapsteori är *Wittgenstein and philosophy of religion*. Denna samling artiklar inkluderar såväl mer kända som mindre kända författare, och utgör en god introduktion till wittgensteiniansk religionsfilosofi samt innehåller flera tänkvärda tillskott till den pågående diskussionen.

Brian Hyman inleder med att i korthet presentera Wittgensteins filosofi som helhet och skisserar huvuddragen i dess tankar om religion. Brian Clack diskuterar Wittgensteins syn på magi, Iakovos Vasilou behandlar anmärkningarna över religion utifrån *Om visshet*, William Brenner framställer en grammatik för begreppen skapelse och fri vilja, Michael Hodges utvecklar en form av fideism från Wittgenstein, Kierkegaard och Nietzsche, Mark Addis ifrågasätter D.Z. Phillips tolkning av Wittgenstein, Paul Helm jämför wittgensteiniansk religion och s.k. reformert epistemologi vad gäller kunskapsteori och metafysisk realism, Alan Bailey argumenterar att Wittgensteins karaktärisering av den religiösa språkanvändningen är i grunden felaktig, och Kai Nielsen avvisar Wittgensteins uppfattning att filosofin lämnar all religiositet sådan den är. Den här samlingen av artiklar innehåller således både uppfattningar för och emot Wittgenstein, men boken slutar snöpligt med att Robert Arrington försöker vederlägga den kritik som framförts.

*Wittgenstein and philosophy of religion* kan vara ett bra ställe att börja studiet av wittgensteiniansk religionsfilosofi, men kan också läska den som inte är novis att ånyo studera Wittgensteins egna texter. Personligen tror jag att Wittgensteins semantik är mer fruktbar i t.ex. medvetandefilosofi än i religionsfilosofi.

Sebastian Rehnman

Merold Westphal (ed.): *Postmodern Philosophy and Christian Thought*. 291 sid. Indiana University Press, Blomington and Indianapolis 1999.

Om debatten kring postmodernismens vara eller icke-vara ebbat ut inom de flesta discipliner, utgör frågan inom teologin alltså en het potatis. I synnerhet gäller detta problemet om hur *förhållandet* mellan den kristna teologin och den postmoderna filosofin ser ut. Här finner man hela skalan från de som kategoriskt avvisar postmodernismen som djävulens list, till de övervintrade Gud-är-död teologer som i densamma ser en sista chans att krama ur ytterligare några droppar ur det redan så urvattnade temat «Guds död».

Merold Westphal, en av de mer tongivande kristna filosoferna i den engelskspråkiga världen, företräder den gyllene medelvägen. Detta innebär att han ser en verklig potential för det teologiska tänkandet hos filosofer som Nietzsche, Heidegger eller Derrida. Där emot vänder han sig mot gesten att upphöja dessa filosofers tänkanden till nya metateorier som teologin måste rätta sig efter för att överhuvudtaget kunna komma till tals.

I *Postmodern Philosophy and Christian Thought* har Westphal sammanställt tretton artiklar av filosofer som ur olika vinklar belyser frågan om en teologisk tillämpning av den postmoderna filosofin. Såväl etiska och sociala som rent teologiska frågor diskuteras av namnkunniga tänkare som Edith Wyschogrod, Jean-Luc Marion och John D. Caputo. En styrka med antologin är att den ger utrymme för meningsskiljaktigheter i den aktuella problematiken. Det är inte alla som intar den försonliga attityd till det postmoderna tänkandet som Westphal själv. För samtliga av antologins författare står det emellertid klart att postmodernismen utgör ett mer komplext fenomen än blott en trendfilosofi som blommat upp under några decennier för att snart falna. Hur man förhåller sig till detta är naturligtvis upp till varje enskild teolog att finna ut. Westphals antologi erbjuder därvidlag god stimulans för tankeverksamheten.

Jayne Svenungsson